

TÁC PHẨM DỰ THI LHPT TOÀN QUỐC LẦN THỨ XVI-2024

Thể loại dự thi

CHƯƠNG TRÌNH PHÁT THANH CHUYÊN ĐỀ

Tác phẩm:

“AGAL BAC - BÁU VẬT LINH THIÊNG CỦA NGƯỜI CHĂM”

Nhóm tác giả: Aí Nghiêm - Mousa Phương - Thu Thảo - Kim Liên

Đơn vị: Cơ quan Thường trú tại TPHCM - Đài Tiếng nói Việt Nam

Thể loại: Chương trình Phát thanh chuyên đề

Ngôn ngữ: Tiếng Chăm

Thời lượng: 29 phút 55”- Phát sóng ngày 24/03/2024

GIỚI THIỆU TÁC PHẨM

“AGAL BAC-BÁU VẬT LINH THIÊNG CỦA NGƯỜI CHĂM”

Nếu bạn có dịp đến thăm các làng đồng bào Chăm ở khu vực tỉnh Ninh Thuận và Bình Thuận, bạn sẽ thấy ở nơi trang trọng nhất trên mỗi đền tháp cổ có một vật tổ người Chăm gọi “Baganrac”. Những đồ vật trong mỗi “Baganrac” được người Chăm bảo quản cẩn thận, truyền từ đời này qua đời khác và chỉ được lấy ra vào những dịp quan trọng trong năm, sau một số nghi thức trang trọng.

Rất nhiều người muốn biết trong Baganrac của người Chăm có những gì? Đó là các vật dụng thường dùng trong các nghi lễ cúng, các bộ lễ phục và sách cổ. Trong số những quyển sách cổ mà người Chăm coi là báu vật không thể thiếu những quyển sách lá buông mà người Chăm gọi là “Agal bac”.

“Agal bac” chứa đựng nhiều giá trị văn hóa đặc sắc, hấp dẫn của dân tộc Chăm, được xem là tài sản quý có giá trị về mặt lịch sử, văn hóa có tính thiêng liêng của người Chăm. Vì vậy, “Agal bac” được các thế hệ người Chăm nâng niu, gìn giữ nhưng vẫn đang đứng trước nguy cơ mai một...

Bằng việc thực hiện Chương trình phát thanh chuyên đề “Agal bac-Báu vật linh thiêng của người Chăm”, chúng tôi muốn góp phần bảo tồn di sản, đưa “Agal bac” từ không gian “thiên” trở lại phục vụ đời sống tinh thần của đồng bào Chăm./.

Chương trình tiếng Chăm chuyên đề, ngày 24/03/2024

“Agal bac-Báu vật linh thiêng của người Chăm”

Nhạc hiệu Chương trình

#AN: Tôi là Ái Nghiê. Mến chào những thính giả yêu quý của chương trình Phát thanh tiếng Chăm hôm nay – Chủ nhật, ngày 24/03/2024. Cùng đồng hành với tôi hôm nay là BTV Mousa Phương.

MP: Vâng tôi là Mousa Phương. Xin chào đồng bào và các bạn. Chúc đồng bào và các bạn một ngày chủ nhật vui tươi và tràn đầy năng lượng.

(Kính cầu an, cầu phúc)

AN: Thưa đồng bào và các bạn! Khi nghe âm thanh này, trong chúng ta chắc hẳn có người đã nhận ra rồi, đúng không ạ? Anh Mousa Phương có nhận ra chưa ạ?

M.P: Vâng, đó là tiếng kinh cầu an, cầu phúc tiếng Chăm gọi là (Balih). Từ bao đời nay, người Chăm chúng ta đã gắn bó với âm thanh quen thuộc này.

(Âm thanh nối tiếp và lắng xuống)

#A.N: Quý vị và các bạn vừa nghe Tapah Huỳnh Cạn, vị chức sắc Balamôn ở thôn Bình Tiến, xã Phan Hiệp, huyện Bắc Bình, tỉnh Bình Thuận đọc lời cầu an, cầu phúc được ghi lại trong cuốn sách lá buông tồn tại hàng trăm năm qua, giúp cộng đồng người Chăm qua các thế hệ thỏa mãn đời sống tinh thần. Bây giờ chúng ta cùng làm quen với ông Tapah Huỳnh Cạn để tìm hiểu về việc luyện đọc, dịch kinh sách lá buông nhé. Xin chào ông Tapah Huỳnh Cạn!

Huỳnh Cạn: Xin chào tất cả các thính giả nghe Đài! Chào BTV! Tôi rất vui khi được tham gia Chương trình này.

-BTV: Ông luyện kinh sách lá buông từ khi nào?

-HC: Tôi luyện đọc và dịch kinh sách lá buông từ năm 2007 đến nay, mới có thể đọc được như vậy. Tôi đến học các thầy phó sư cả, sư cả ở tỉnh Ninh Thuận về kinh sách lá buông.

-BTV: Hiện ông còn giữ cuốn sách lá buông nào?

-HC: Tôi cũng đang giữ 3 cuốn: sách về nhà cửa (Balih taneh), tế thần lửa (Cuh yang apui), cầu mưa, cầu đảo (Paralao kasah).

#BTV: Vâng cảm ơn ông Tapah Huỳnh Cạn!

Thưa quý vị thân mến! Từ xa xưa, tất cả các phong tục, nét đẹp văn hóa, tín ngưỡng hiện hữu trong cuộc sống, lao động, sản xuất đều được những vị chức sắc trong

các làng Chăm ở miền Nam Trung bộ ghi chép cẩn thận trên nhiều chất liệu khác nhau: giấy dó, lá buông, đá, gỗ, kim loại, da thú, vải,... Trong đó, lá buông là chất liệu được chọn là tốt nhất để làm văn bản viết của người Chăm.

M.P: Sách lá buông tiếng Chăm gọi là “Agal bac” được xem là tài sản quý có giá trị về mặt lịch sử, văn hóa có tính thiêng liêng của người Chăm. “Agal bac” chỉ có tầng lớp chức sắc Balamôn sử dụng để thuyết pháp vào những dịp quan trọng: Lễ hội Katê, mở cửa đền tháp, thanh tẩy đất đai, nhà cửa (Balih taneh), tế thần lửa (Cuh yang apui), cầu mưa, cầu đảo (Paralao kasah), tôn chức, tấn phong chức sắc Pa Seh, Po Bac (Agal praong)... của đồng bào Chăm, không sử dụng trong đời sống ngày thường.

#A.N: Do đó, mỗi đền tháp có một bộ sách lá buông để trong vật tổ tiếng Chăm gọi là “Baganrac” và giao cho Po Adhia (Cả sư) quản lý.

A.N: *(Nối một đoạn kinh đọc trên đền tháp)* Dù được xem là báu vật linh thiêng nhưng trải qua bao biến thiên của lịch sử, trong guồng quay hối hả của cuộc sống hiện đại, sách lá buông dần mai một vì nhiều lý do.

Vậy làm thế nào để “**Agal bac - Báu vật linh thiêng của người Chăm**” không chỉ lưu giữ trong vật tổ Baganrac trên mỗi đền tháp mà phải được lưu giữ trong chính tâm khảm của mỗi người Chăm.

M.P: Vâng, bây giờ mời quý vị và các bạn cùng chúng tôi đến với các làng Chăm ở miền đất Paduranga (tỉnh Ninh Thuận và Bình Thuận) để tìm hiểu về nguồn gốc, ý nghĩa và phương pháp người xưa đã tạo ra những cuốn sách lá buông như thế nào?

(A.N đọc phóng sự)

#A.N: Lần theo những Palay Chăm nơi có những cuốn sách lá buông, chúng tôi đã đến tỉnh Ninh Thuận - nơi sinh sống của hơn 85 ngàn người Chăm để tìm hiểu thêm về nguồn gốc, ý nghĩa và phương pháp người xưa đã tạo ra những cuốn sách lá buông.

Ninh Thuận là miền đất đầy nắng và đầy gió (*tiếng gió lao xao, tiếng sóng vỗ*). Thời tiết khắc nghiệt, công việc sản xuất nông nghiệp gặp nhiều khó khăn. Sự lệ thuộc vào thiên nhiên khiến những người nông dân phải trông cậy vào thần linh thông qua các vị chức sắc để cầu mong mưa thuận gió hòa, mùa màng bội thu. Những cuốn sách kinh lá buông là hành trang để các vị chức sắc bước vào thế giới tâm linh của người Chăm. Họ phải am tường, đọc thông, viết thạo, luôn học tập bởi những nội dung ghi trong cuốn sách ngoài việc sử dụng chữ viết “Akhar Thrah”- chữ Chăm, người Chăm còn khắc một số chữ “Akhar Rik” tức là chữ Sanskrit của Ấn Độ. Vì vậy, để đọc sách lá buông - “Agal bac” ngoài sử dụng thành thạo tiếng Chăm còn phải biết đọc chữ Sanskrit mới có thể xướng kinh (*tiếng đọc kinh*). Từ ngày nhập môn cho đến ngày tôn chức Po Bac (Phó Cả sư) các chức sắc Balamôn đều phải luyện đọc kinh sách lá buông. Khi lên đến hàng giáo phẩm Phó Cả sư, chức sắc phải trực tiếp xướng kinh trên đền tháp. Ông Vạn Sô ở thôn Phước Đồng 2, xã Phước Thuận, huyện Ninh Phước, tỉnh Ninh Thuận cho biết:

Bằng tiếng Chăm: *Chữ Chăm như rồng rắn ghi tiếng mẹ đẻ của mình phải quyết tâm học vài ba năm mới có thể viết thạo được.*

Sách lá buông do cả sư trụ trì các đền tháp Chăm quản lý. Khi người cả sư qua đời, “**Agal bac**” được giao lại cho cả sư kế cận tiếp tục quản lý. Việc phân công, phân nhiệm được cộng đồng và luật tục thừa nhận từ bao đời nay. Để biểu rõ hơn truyền thống đó hiện đồng bào còn lưu giữ hay không, chúng ta cùng gặp gỡ Sư cả Đồng Bạ - Trụ trì tháp Po Klong Garai, Phó chủ tịch Hội đồng chức sắc Balamôn tỉnh Ninh Thuận:

A.N: Chào ông? Hôm nay, cháu đến thăm ông ạ! Được biết ông là một trong những cả sư Chăm đang gìn giữ bộ kinh sách lá buông. Những cuốn sách lá buông đó có từ khi nào ạ?

Đồng Bạ tiếng Chăm: Hầu hết các bản sách lá buông của người Chăm đều có tuổi đời hàng trăm đến hàng nghìn năm. Văn bản lá buông được người Chăm xem là báu vật linh thiêng, được xem là tài sản chung của cộng đồng Chăm Balamôn, chứ không phải là tài sản riêng tư của cá nhân hoặc gia đình.

A.N: Thưa ông, hiện ông đang lưu giữ bao nhiêu bộ sách lá buông?

Đồng Bạ tiếng Chăm: “Tôi đang giữ hai bộ, mỗi bộ 5 cuốn. Mỗi dịp cúng lễ của cộng đồng, lấy ra sử dụng đổi qua lại để hạn chế hư hỏng. Nếu mình dùng một bộ hoài sẽ nhanh hư, sách này rất khó làm.”

A.N: Vậy, làm thế nào để gìn giữ và lưu truyền văn bản này ạ?

Đồng Bạ tiếng Chăm: Văn bản này được trao truyền, thừa kế qua các đời Cả sư trụ trì đền tháp. Hầu hết văn bản lá buông Chăm do Cả sư chủ trì đền tháp nắm giữ để phục vụ cúng tế. Nếu Cả sư đương thời đang trụ trì đền tháp mất, thì văn bản lá buông của Cả sư đó sẽ được truyền lại cho Cả sư mới kế thừa. Cứ như thế văn bản lá buông Chăm được trao truyền từ đời Cả sư này đến đời Cả sư khác. Từ xưa đến nay vẫn thực hiện nghiêm.

A.N: Vâng, cảm ơn ông! Cháu chúc ông luôn mạnh khỏe, sống lâu để tiếp tục gìn giữ và lưu truyền các văn bản lá buông này ạ!

Qua thời gian nghệ thuật viết trên lá buông đã gần như biến mất. Một số lượng lớn sách lá buông cũng đang ở trong tình trạng bị hủy hoại bởi thời gian và chưa có phương pháp nào tốt nhất để bảo tồn gìn giữ loại sách này một cách bền vững. Mặc dù các phương pháp lưu trữ và phổ biến kiến thức đã thay đổi với sự ra đời của giấy và máy in, thế nhưng nội dung hành lễ trên đền tháp và một số nghi lễ trong cộng đồng bắt buộc phải sử dụng sách lá buông không chất liệu nào thay thế được. Đó là luật tục bao đời nay và vấn đề bảo tồn sách lá buông cũng là nỗi trăn trở theo năm tháng của đồng bào Chăm nơi đây.

Mặc dù hiện nay, các vị chức sắc Chăm đang lưu giữ, sử dụng nhưng nhiều người trong số đó không biết rõ văn bản lá buông này được chế tác như thế nào, bút và mực dùng để khắc chữ trên lá buông đó ra sao?

(**Quảng bá Chương trình trên nền nhạc**) (Nam) Đồng bào và các bạn đang nghe Chương trình phát thanh tiếng Chăm của Đài TNVN. (Nữ) Hãy mở Đài hàng ngày để đón nghe Chương trình của chúng tôi và giới thiệu cho nhiều người cùng nghe trên tần số FM 102,7 Mhz(khu vực Phú Yên), 90,5 Mhz (khu vực Ninh Thuận), 94 Mhz(khu vực Bình Thuận).

M.P: Vâng, chúng ta tiếp tục quay trở lại Chương trình hôm nay với Chủ đề: **“Agal bac - Báu vật linh thiêng của người Chăm”**. Tiếp tục hành trình về với làng Chăm để tìm hiểu về quy trình, kỹ thuật làm ra những cuốn sách lá buông vốn đã thất truyền khoảng 400 năm nay để cảm nhận cái hay, cái đẹp, sáng tạo và thông minh của người Chăm xưa.

(Nền nhạc Chăm - Tháp cổ)

#A.N: Thưa quý vị! Trước nhu cầu về kho tri thức rất lớn trong sách lá buông, nhóm chức sắc Chăm bắt đầu tham gia nghiên cứu kỹ thuật chế tác với sự giúp đỡ của nhà khoa học. Người đi tiên phong là ông Nại Cao Liêm - Phó Cử sự (Paseh) ở thôn Vụ Bồn, xã Phước Ninh, huyện Thuận Nam, tỉnh Ninh Thuận. Dù việc đi đứng rất khó khăn do tai nạn giao thông bị mất một chân nhưng ông vẫn không ngừng đam mê chế tác văn bản lá buông. Ông Paseh Liêm đã dành hơn 10 năm để nghiên cứu, thực nghiệm mới phục dựng thành công kỹ thuật khắc chữ trên lá buông của người Chăm. Ông đang gìn giữ hai cuốn sách lá buông của người xưa và chạm khắc hơn 40 cuốn sách lá buông mới. Quả là một công trình đáng nể phải không quý vị? Vậy thưa Paseh Nại Cao Liêm, vì sao ông lại có niềm say mê đặc biệt với Agal bac đến như vậy?

Ông Liêm tiếng Chăm: *Qua tiếp xúc với văn bản sách lá buông, nó có sức hút vì sự bí ẩn kỹ thuật khắc chữ, mực viết, dụng cụ khắc chữ của người xưa. Tất cả đều xuất phát từ lòng yêu văn hóa dân tộc.*

#A.N: Thưa ông, để làm ra những cuốn sách lá buông, đầu tiên cần làm gì?

-Ông Liêm tiếng Chăm: *Trước hết, phải chọn lá buông. Lá buông để làm Agal bac, chọn những chiếc lá không quá già, không quá non, ít vân ở lá. Chọn lá còn búp như bắp chuối. Chặt về phơi khô hai nắng vào buổi sáng từ 8h-10h (tránh ánh nắng gắt). Sau đó cắt thành từng khúc theo kích thước tập lá buông khoảng 20cm x10 cm hoặc 30 x 10cm, tùy theo ý định của người viết chữ trên lá buông.*

#Ái Nghiê: Vâng, sau khi định hình kích thước rồi viết chữ được chưa thưa ông?

-Ông Liêm tiếng Chăm: *Chưa đâu, sau khi phơi khô, cắt thành khúc, xếp những lá buông đã cắt sẵn mỗi tập khoảng 20-30 lá buông, kẹp vào hai bìa bằng gỗ hoặc tre, lấy vật nặng đè lên khoảng 5-10 ngày, lá buông bằng phẳng rồi xâu lỗ, đóng tập. Từng chiếc lá buông không có đánh số thứ tự trang nên sợi chỉ có chức năng giữ lá buông theo trật tự sắp xếp cố định. Mỗi lần mở kinh ra đọc từ trang đầu đến trang cuối. Sau đó, được xếp lại như ban đầu và dùng sợi dây chỉ buộc lại bộ sách lá buông như một quyển sách. Rút kinh nghiệm, bây giờ tôi làm có đánh dấu trang rồi. Sau đó, mới tiến hành viết chữ.*

#Ái Nghiê: Vừa rồi, ông có chia sẻ sức hút vì sự bí ẩn kỹ thuật khắc chữ, mực, dụng cụ viết của người xưa. Vậy ông có thể cho thính giả biết quá trình thử nghiệm của ông như thế nào?

-Ông Liêm tiếng Chăm: *Tôi đã dành nhiều thời gian nghiên cứu, thử nghiệm nhiều cách để viết chữ trên lá buông nhưng đều thất bại. Cuối cùng, tôi chiêm nghiệm ra một điều, các chức sắc Bàlamôn từ cấp Basaih, Po Bac và Po Adhia đều có một dụng cụ để hành lễ là dhaong hlak (con dao nhỏ). Tôi đã dùng đầu con dao nhỏ để khắc chữ*

trên lá buông, thấy nét chữ hiện ra giống như chữ trên các bộ “Agal bac” đang hành lễ. Tôi biết được chữ trên lá buông phải được khắc bằng vật nhọn kim loại chứ không phải viết như văn bản chép tay trên chất liệu giấy. Việc khắc chữ trên lá buông đòi hỏi một kỹ năng nhất định, cần có sự tập trung, tỉ mỉ và khéo léo.

Ái Nghiêm: Khi tiếp xúc với văn bản lá buông, tôi thấy màu chữ trên đó dù đã trải qua quá trình sử dụng từ 50 - 100 năm, nhưng nét chữ vẫn sáng bóng. Vậy, xin ông cho biết người Chăm có bí quyết gì tạo ra màu mực để viết chữ trên lá buông?

-Ông Liêm tiếng Chăm: Cho than vào lửa đốt cháy đỏ hồng, gắp than ra để nguội thành bột, để nguội cất bột than vào lọ. Khi dùng, chấm ngón tay chạm vào bột than, quét lên hàng chữ đã khắc. Sau đó, dùng vải trắng chà sạch, bột than sẽ bám vào lỗ theo nét khắc chữ, màu mực sẽ hiện ra óng ánh, sắc nét.

Ái Nghiêm: Vâng, vì sao phải dùng than còn đỏ lửa mà không dùng than để nguội?

-Ông Liêm tiếng Chăm: Người Chăm quan niệm khi than còn đỏ không có con gà bay qua hoặc con chó đập hay con người cũng không bước tới vì chữ viết trên lá buông là chữ linh thiêng nên chất tạo mực cũng phải kiêng cử.

#Ái Nghiêm: Vâng xin cảm ơn Phó sư cả Nại Cao Liêm! Phát hiện và phục chế thành công qui trình chế tác văn bản lá buông là tin vui lớn cho cộng đồng Chăm và giới khoa học, góp phần trong bảo tồn di sản văn hoá Chăm đã thất truyền từ bao đời nay.

M.P: Quý vị và các bạn vừa nghe phần trao đổi giữa Phó sư cả Nại Cao Liêm và BTV chương trình về quy trình chế tác văn bản lá buông của người Chăm. Qua đó, chúng ta cảm nhận được những cái hay, cái đẹp, sáng tạo và thông minh của người Chăm xưa. Tuy nhiên, tôi lại lo lắng vì hiện nay chỉ còn mỗi Phó sư cả Nại Cao Liêm biết chế tác sách lá buông.

#A.N: Điều lo lắng của anh M.P cũng là nỗi niềm của rất nhiều vị chức sắc cao tuổi trong cộng đồng Chăm hiện nay, nhà quản lý, nhà nghiên cứu văn hóa Chăm đang trăn trở bởi Agar bac đang ngày càng mai một. Vì sao như vậy, anh M.P có biết không?

M.P: Thưa quý vị và các bạn! Hiện nay, việc viết kinh sách trên lá buông ngày càng mai một, bởi nó đòi hỏi sự kỳ công, tỉ mỉ ở người chép kinh để làm được một bộ kinh lá hoàn chỉnh để đời. Hơn nữa, người Chăm quan niệm Agal bac mang tính “thiêng” chỉ có tầng lớp chức sắc Balamôn sử dụng để thuyết pháp vào những dịp quan trọng của đồng bào, không sử dụng trong đời sống ngày thường nên khó tiếp cận. Ngoài ra, yếu tố khách quan là do thiếu nguồn lá buông (cây này chỉ mọc ở vùng Tánh Linh, Cần Cứ 4, tỉnh Bình Thuận nhưng cũng còn rất ít).

M.P: Theo các nhà nghiên cứu văn hóa, nội dung trong Agal bac được truyền qua các thế hệ chức sắc thông qua thực hành nghi lễ và học ngâm, học viết. Những vị chức sắc như Paseh Nại Cao Liêm, Po Adhia Đông Bạ, Tapah Huỳnh Cạn ... có vai trò rất quan trọng trong quá trình trao - truyền ấy.

(Nhạc cắt)

#M.P: Thừa bà con và các bạn! Để bảo tồn và phát huy văn hóa dân gian Chăm, rất nhiều trí thức người Chăm và nghệ nhân Chăm đã nghiên cứu, tìm tòi các giải pháp bảo vệ các di sản Chăm, trong đó có sách lá buông. Bây giờ mời đồng bào và các bạn cùng gặp gỡ với những người nặng lòng với văn hóa Chăm qua phóng sự của PV Chương trình vừa thực hiện:

(Đàng Thảo đọc bài)

(Bài: Đó là Phó giáo sư, Tiến sĩ Thành Phần, giảng viên cao cấp Trường Đại học KHXH và Nhân văn TP HCM, nguyên Phó giám đốc Trung tâm nghiên cứu Việt Nam - Đông Nam Á. Từ năm 1994 đến năm 2001, ông đã phối hợp với Thư viện Anh thực hiện chương trình số hóa các văn bản chép tay của người Chăm ở hai tỉnh Ninh Thuận và Bình Thuận. Kết quả điều tra, thống kê và số hóa đã được phổ biến trên trang điện tử của Thư viện Anh có tên miền: <https://eap.bl.uk/project/EAP1005/search> để phục vụ cho công tác nghiên cứu và bảo tồn các văn bản chép tay của người Chăm với trên 1.000 nguồn tư liệu đang lưu trữ trong cộng đồng Chăm, trong đó có văn bản sách lá buông. Theo Phó giáo sư, Tiến sĩ Thành Phần, các văn bản lá buông có giá trị rất quan trọng để hướng dẫn thực hiện lễ nghi, phong tục, tập quán văn hóa của người Chăm. Một số vị chức sắc đang lưu giữ nhưng các nhà khoa học đến nghiên cứu thì không còn nguyên vẹn như xưa. Việc khôi phục văn bản lá buông này là rất quan trọng đối với văn hóa Chăm:

Bằng Thành Phần - tiếng Chăm: “Trong tương lai nếu khôi phục văn bản trên lá buông này, chúng ta cần số hóa sớm, hạn chế tiếp xúc văn bản gốc. Khôi phục nguyên trạng đối với tài liệu lá buông bị rách, mỗi một là hư hỏng. Cần có kế hoạch lâu dài hơn, đó là khai thác các giá trị văn bản lá buông này bằng cách mở các lớp học, đào tạo lại thế hệ trẻ, học lại chữ cha ông. Như vậy, mới bảo vệ lâu dài được”.

Phó sư cả Nại Cao Liêm bày tỏ lo lắng khi Agal bac đang thất truyền, các vị sư trẻ ít ai học khắc chữ, vì đây là loại chữ Akhar Thrah với nhiều nét viết rất khó, cần kiên trì, nhẫn nại thì phải mất vài năm mới có thể khắc được chữ trên lá buông:

Bằng tiếng Chăm: “Bây giờ, các vị sư trẻ ít ai thích học viết kinh này, chỉ học đọc, dịch thôi, không muốn học chép. Nhiều vị chức sắc đến đây tìm hiểu nhưng họ không mặn mà với việc làm ra sách lá buông. Tôi rất lo kỹ thuật này, nếu không có người tiếp nối thì càng ngày càng mai một và mất đi. Thật đáng tiếc!”

Nhận thấy giá trị của sách lá buông trong sinh hoạt văn hóa của cộng đồng người Chăm có dấu hiệu dần mai một, Trung tâm Nghiên cứu Văn hóa Chăm tỉnh Ninh Thuận đã phối hợp với Trung tâm Lưu trữ Quốc gia II tại TP. Hồ Chí Minh thuộc Bộ Nội vụ thực hiện việc tu bổ, bồi nền theo Đề án “Sưu tầm tài liệu quý, hiếm trong và ngoài nước”.

Tại Trung tâm Nghiên cứu Văn hóa Chăm tỉnh Ninh Thuận chỉ còn lưu trữ 12 thư tịch viết trên chất liệu lá buông. Bảo tàng tỉnh Ninh Thuận có 7 bộ kinh lá buông đang lưu trữ và phục vụ trưng bày, giới thiệu. Tại Trung tâm Trưng bày Văn hóa Chăm tỉnh Bình Thuận đang lưu trữ 4 quyển thư tịch lá buông. Còn bảo tàng tỉnh Bình Thuận lưu trữ 5 quyển sách lá buông. Ông Trương Tính, Phó Giám đốc Trung tâm Nghiên cứu văn hóa Chăm Ninh Thuận cho biết các biện pháp bảo tồn sách lá buông mà trung tâm đang thực hiện:

Băng tiếng Chăm: "Trước mắt, Trung tâm đang tìm những nghệ nhân kế thừa ông Paseh Liêm viết chữ trên lá buông để nhân rộng ra. Tìm lại nguồn nguyên liệu lá buông, cách làm sách...Tuy nhiên, hiện nay rất khó do không có kinh phí".

Nói về phương án bảo tồn sách lá buông, ông Võ Thành Huy, Phó Giám đốc Sở Văn hóa, Thể thao và Du lịch tỉnh Bình Thuận cho biết:

Băng : Sở cũng đã đề ra một số giải pháp, thứ nhất là chúng tôi giao cho Đoàn ca múa nhạc Biển xanh phát huy vai trò Đoàn ca múa nhạc dân gian Chăm thúc đẩy phát triển các loại hình truyền thống Chăm hoạt động biểu diễn, tham gia hội diễn, hội thi. Ngoài ra, Sở đã đăng ký thực hiện Dự án “Bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa truyền thống tốt đẹp các dân tộc thiểu số gắn với du lịch” trên địa bàn tỉnh với các nội dung: tổ chức lớp truyền dạy các loại hình văn hóa truyền thống của người Chăm. Xây dựng chính sách và hỗ trợ nghệ nhân dân tộc thiểu số trong việc lưu truyền, đào tạo những người kế cận, đặc biệt là người Chăm ở Bình Thuận.

Khi phóng viên chúng tôi đi tìm hiểu và thực hiện các phóng sự về sách lá buông, nhiều người Chăm lớn tuổi ở các làng quê Ninh Thuận, Bình Thuận vô cùng xúc động. Họ tự hào vì người Chăm có kho tri thức chứa trong Agal bac nhưng cũng lo lắng về sự thất truyền trong nay mai. Với tâm huyết bảo tồn và lưu truyền nội dung trong Agal bac cho thế hệ sau, Paseh Úc Viết Cung là vị chức sắc trẻ tuổi ở xã Phan Thanh, huyện Bắc Bình, tỉnh Bình Thuận chia sẻ:

Băng tiếng Chăm: Mặc dù rất khó nhưng vẫn phải quyết tâm học để lưu giữ văn hóa, di sản của cộng đồng.

Ông Thành Văn Phong ở làng Bình Nghĩa, xã Bắc Sơn, huyện Thuận Bắc, tỉnh Ninh Thuận cho hay:

Băng tiếng Chăm: “Từ nhỏ tôi đã thấy sách này rồi. Nó chỉ nằm trong chức sắc. Mình người bình thường không coi được đâu. Chức sắc phải làm lễ cúng xong thì mới được lấy sách ra. Sách lá buông là vật linh thiêng của đồng bào Chăm cần được gìn giữ.”)

(Nhạc cắt sau khi hết phóng sự)

A.N: Vâng, những cuốn sách lá buông, những lời ngâm bay bổng có được tiếp nối hay không, ngoài nỗ lực của ngành văn hóa, phụ thuộc vào chính cộng đồng người Chăm, phụ thuộc vào các thế hệ người Chăm. Phải làm sao để mọi người cùng chung tay gìn giữ, không làm mai một nét văn hóa đặc sắc của dân tộc mình.

M.P: Thiết nghĩ, đưa Agal bac từ không gian “thiêng” đến gần hơn trở thành hình thức sinh hoạt cộng đồng để tiếng ngân nga trầm bổng từ cuốn sách lá buông – báu vật linh thiêng của người Chăm được nhiều người biết đến. Đây là một trong những giải pháp để di sản Agal bac sống khỏe trong đời sống đương đại.

A.N: Tôi cũng nghĩ rằng giới trẻ Chăm đóng vai trò quan trọng trong việc bảo tồn và phát huy văn hóa truyền thống của dân tộc mình, trong đó có Agal bac. Về việc phục chế và truyền dạy văn bản lá buông Chăm, cần chú ý đến tầng lớp trẻ. Mở lớp trao truyền, đào tạo họ để kế thừa và phát huy di sản văn hoá Chăm. Thực hiện được điều này, sẽ góp phần nhỏ cứu vớt di sản văn hoá Chăm. Từ đó, góp phần quan trọng trong

việc bảo tồn và phát huy di sản văn hoá Chăm trong vườn hoa trăm sắc của đại gia đình các dân tộc Việt Nam.

(Nổi nhạc Chăm) **Quý vị và các bạn thân mến!** Trong 30 phút của Chương trình hôm nay, chúng ta đã cùng nhau tìm hiểu về nguồn gốc, ý nghĩa và phương pháp tạo ra những cuốn sách lá buông của người Chăm.

Tự hào về di sản Agal bac mà cha ông đã dày công tạo ra và lưu truyền, chúng ta càng ý thức được trách nhiệm của mình trong việc chung tay góp sức bảo tồn, gìn giữ vốn văn hóa, báu vật này của dân tộc Chăm.

(Đọc trên nền nhạc) Chương trình Phát thanh tiếng Chăm với chủ đề: **“Agal bac-Báu vật linh thiêng của người Chăm”** do Phòng Phát thanh tiếng Dân tộc-CQTT Đài TNVN tại TPHCM thực hiện đến đây xin tạm dừng. Quý vị có thể nghe lại trên trang website tiếng Chăm theo hướng dẫn: VOV4.VN chọn Chương trình tiếng Chăm. Một lần nữa Ái Nghiêm và Musa phương xin chào đồng bào và các bạn, hẹn gặp lại đồng bào và các bạn trong Chương trình tiếp theo nhé./.

-----o0o-----